

Warszawa, 12 sierpnia 2014 r.

**Stanowisko Platformy Współpracy Organizacji Poradniczych
oraz Naczelnej Rady Adwokackiej i Krajowej Rady Radców Prawnych
wobec propozycji dotyczących zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych w
przypadku otrzymania bezpłatnej pomocy prawnej
w związku z projektem zmian do ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym
od osób fizycznych (Dz. U. z 2012 r., poz. 361 ze zm.) (druk nr 2606¹)**

1. Naczelna Rada Adwokacka, Krajowa Rada Radców Prawnych oraz Platforma Współpracy Organizacji Poradniczych (Platforma skupia ok. 40 organizacji pozarządowych i studenckich poradni prawnych świadczących poradnictwo prawne i obywatelskie), z zadowoleniem przyjęły fakt, że Ministerstwo Gospodarki uwzględniło w projekcie ustawy o ułatwieniu wykonywania działalności gospodarczej kwestię zwolnienia z podatku PIT beneficjentów bezpłatnej pomocy prawnej. Jest to odpowiedź na zgłaszane przez prawników i organizacje świadczące poradnictwo prawne i obywatelskie postulaty dotyczących konieczności uregulowania tej kwestii.
2. Propozycja zawarta w projekcie jest z pewnością krokiem w dobrą stronę, ale pojawiają się istotne wątpliwości, co do skutków wejścia w życie proponowanego rozwiązania.
3. Kwestia likwidacji przeszkód podatkowych ograniczających ilość usług prawnych świadczonych *pro bono* od dłuższego czasu była podnoszona przez organizacje pozarządowe i samorządy zawodowe. Postulaty podnoszone przez środowiska zaangażowane w oferowanie pomocy prawnej *pro bono* nie zostały jednak w pełni zrealizowane w projekcie ustawy o ułatwieniu wykonywania działalności gospodarczej (dalej: „Projekt”). W ostatecznym kształcie Projektu, który wpłynął do Sejmu, nie tylko pominięte zostały postulowane zmiany w ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.; „Ustawa VAT”), ale także przyjęto wąską definicję nieodpłatnych usług prawnych podlegających zwolnieniu, co może się przełożyć na znaczne ograniczenie dostępu do bezpłatnych usług prawnych dla znacznej części jej dotychczasowych beneficjentów.

¹ Projekt ustawy o ułatwieniu wykonywania działalności gospodarczej wpłynął do Sejmu w dniu 8 lipca 2014 r. (druk nr 2606). W dniu 22 lipca 2014 r. przekazany został do Komisji Nadzwyczajnej do spraw związanych z ograniczaniem biurokracji.

4. Zgodnie z art. 3 pkt 3 lit. a Projektu, w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2012 r., poz. 361 ze zm., „**Ustawa PIT**”) planowane jest dodanie pkt 117a w brzmieniu: „*wartość nieodpłatnego świadczenia z tytułu pomocy prawnej udzielonej osobie uprawnionej i pobierającej świadczenie z pomocy społecznej albo zasiłek rodzinny, przyznane w formie decyzji administracyjnej na zasadach określonych odpowiednio w przepisach o pomocy społecznej oraz w przepisach o świadczeniach rodzinnych*”. Projektowany przepis przyznaje więc korzyść w postaci zwolnienia przedmiotowego tylko, gdy nieodpłatna pomoc prawna świadczona jest dla osób najuboższych, które korzystają z pomocy społecznej lub zasiłków rodzinnych. W tym miejscu podkreślić należy, że pomoc prawna *pro bono* udzielana może być nie tylko ze względu na sytuację majątkową osób fizycznych, ale także ze względu na przedmiot sprawy, np. ochronę praw człowieka lub ochronę praw zwierząt. Wskazane rozwiązanie zwalniając jedynie pewien ułamek usług prawnych świadczonych *pro bono* z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, nie rozwiązuje jednocześnie problemów związanych z koniecznością rozliczenia podatku przez osoby uzyskujące bezpłatną pomoc prawną. Proponowana nowelizacja nie pozostawi już bowiem wątpliwości, że pomoc prawna uzyskana przez podmioty nie wskazane w planowanym art. 21 ust. 1 pkt 117a Ustawy PIT stanowi nieodpłatne świadczenie. Dotyczy to także podatników podatku dochodowego od osób prawnych takich jak fundacje czy stowarzyszenia otrzymujące nieodpłatną pomoc prawną.
5. Odrębnym, wymagającym dalszej analizy problemem, jest odniesienie się do kryterium pobierania świadczenia z pomocy społecznej albo zasiłku rodzinnego, przyznanych w formie decyzji administracyjnej; raz, że nie wszystkie, bowiem osoby ubogie z takiej pomocy korzystają; dwa, że projektowane rozwiązania budzą wątpliwości także systemowe związane z ustawą o pomocy społecznej.
6. W obecnym stanie prawnym realizacja obowiązków wynikających z Ustawy PIT jest uciążliwa zarówno dla osób świadczących nieodpłatną pomoc prawną, jak i dla jej beneficjentów. Wskazać można przykładowo na problem z określeniem wartości świadczenia na podstawie art. 11 Ustawy PIT. W przypadku, gdy pomoc prawna udzielana jest nieodpłatnie, na przykład przez kancelarię prawną lub inny podmiot prowadzący działalność gospodarczą, polegającą na świadczeniu usług prawnych, wartość nieodpłatnego świadczenia powinna być ustalona według cen stosowanych przez

kancelarię wobec innych odbiorców (art. 11 ust. 2a pkt 1 Ustawy PIT). Zatem wartość nieodpłatnego świadczenia i w konsekwencji wysokość podatku uzależniona jest od ceny usług kancelarii stosowanych przez nią wobec klientów. Na wysoko konkurencyjnym rynku usług prawnych, a taki ma obecnie charakter rynek usług prawnych w Polsce, wysokość i zasady ustalania wynagrodzenia uzależnione są od wielu czynników: w tym doświadczenia czy renomy prawnika. Czym wyższe zatem wynagrodzenie stosowane przez kancelarię w stosunku do klientów „komercyjnych” tym większe (w znaczeniu podatkowym) przysporzenie dla beneficjenta *pro bono*. Ta sama porada uzyskana od dwóch kancelarii mieć będzie zatem inna wartość „podatkową”. Natomiast w przypadku, gdy pomoc prawna udzielana jest przez prawnika nie w ramach własnej działalności gospodarczej, ale na przykład za pośrednictwem organizacji pozarządowej, wartość dochodu ustala się na podstawie cen rynkowych stosowanych przy świadczeniu usług tego samego rodzaju, z uwzględnieniem w szczególności czasu i miejsca świadczenia tych usług (art. 11 ust. 2a pkt 4 Ustawy PIT). Zastosowanie tej metody do nieodpłatnych usług prawnych nie jest więc zadaniem najprostszym, przede wszystkim ze względu na duże zróżnicowanie cen usług prawnych. Nowelizacja wad tych nie likwiduje.

7. W uzasadnieniu projektu wskazano, że wprowadzenie do Ustawy PIT art. 21 ust. 1 pkt 117a nie będzie mieć wpływu na możliwość korzystania ze zwolnienia z art. 21 ust. 1 pkt 68a, tj. zwolnienia wartości nieodpłatnych świadczeń otrzymanych w związku z promocją lub reklamą świadczeniodawcy, jeżeli ich wartość nie przekracza 200 zł. Należy jednak zaznaczyć, że ze zwolnienie to zastosowanie znajdzie tylko do podatników korzystających z pomocy *pro bono* uzyskanej tylko od podmiotów świadczących pomoc prawną w ramach swojej działalności gospodarczej. Z przedmiotowego zwolnienia nie mogą zatem, co do zasady, skorzystać np. osoby uzyskujące pomoc od organizacji pozarządowych, które często pośredniczą między prawnikami a osobami potrzebującymi.
8. Krytycznie należy ocenić również propozycję dodania do art. w art. 21 Ustawy PIT ust. 34, zgodnie z którym: *„Osoba, o której mowa w ust. 1 pkt 117a, jest obowiązana złożyć świadczeniodawcy pisemne oświadczenie o uprawnieniu i pobieraniu świadczenia z pomocy społecznej albo zasiłku rodzinnego, na zasadach określonych odpowiednio w przepisach o pomocy społecznej oraz w przepisach o świadczeniach rodzinnych, podając imię i nazwisko, adres zamieszkania, numer PESEL oraz numer decyzji, na podstawie*

której osoba ta pobiera świadczenie z pomocy społecznej albo zasiłek rodzinny” (art. 3 pkt 3 lit. b Projektu). Nie do końca wiadomo bowiem jaka ma być rola i odpowiedzialność depozytariuszy takich świadczeń tj. podmiotów świadczących pomoc *pro bono*. Przechowywanie takich oświadczeń generuje także określone koszty. Otwartym pozostaje okres przechowywania takich oświadczeń. Zgodnie z art. 32 Ordynacji podatkowej, płatnicy i inkasenci obowiązani są przechowywać dokumenty związane z poborem lub inkasem podatków do czasu upływu terminu przedawnienia zobowiązania płatnika lub inkasenta po tym okresie obowiązani są je przekazać podatnikowi lub zniszczyć, (gdy przekazanie okaże się niemożliwe). Dyskusyjne jest jednak czy regulacja ta znajdzie zastosowanie do świadczeniodawców (podmioty świadczące nieodpłatną pomoc prawną nie są płatnikami ani inkasentami podatku z tytułu tych usług), jeśli tak, to ze względu zasadniczo na sporadyczny charakter kontaktów między świadczeniodawcą a beneficjentem usługi, wystąpić mogą trudności w zsynchronizowaniu upływu terminów przedawniania zobowiązania płatnika i podatnika (ze względu na zdarzenia, które mogą u każdego z nich powodować przerwanie lub zawieszenie biegu), czego konsekwencją może być np. zniszczenie przez świadczeniodawcę oświadczenia jeszcze w trakcie biegu terminu przedawnienia u podatnika.

9. Jak wyżej wskazano podmioty świadczące nieodpłatną pomoc prawną nie są płatnikami podatku z tytułu tych usług, ale zgodnie z art. 42a ustawy PIT zobowiązane są do wystawienia informacji według ustalonego wzoru (PIT-8C) o wysokości przychodów i przekazania jej w terminie do końca lutego następnego roku podatkowego podatnikowi oraz właściwemu urzędowi skarbowemu. Zwolnienie z opodatkowania wartości pomocy prawnej *pro bono* tylko w stosunku do osoby uprawnionej i pobierającej świadczenie z pomocy społecznej albo zasiłek rodzinny nie zmieni tej zasady. Nadal świadczeniodawcy obciążeni będą tym obowiązkiem w stosunku do pozostałych beneficjentów, będących osobami fizycznymi.
10. Alternatywnym rozwiązaniem, które odpowiadałoby na większość powyżej sygnalizowanych wątpliwości byłoby zastosowanie konstrukcji, w której *„nie ustalaloby się wartość nieodpłatnego świadczenia z tytułu pomocy prawnej”* (modyfikacja art. 11 ustawy PIT i analogicznego art. ustawy CIT).
11. Z niewyjaśnionych powodów w ostatecznej wersji projektu zrezygnowano z nowelizacji przepisów Ustawy VAT ułatwiającej świadczenie nieodpłatnych usług prawnych, mimo

pozytywnej reakcji podmiotów uczestniczących w konsultacjach społecznych (por. „Wyniki konsultacji społecznych - zestawienie nieuwzględnionych uwag do projektu ustawy o ułatwieniu wykonywania działalności gospodarczej”, opinia NSZZ Solidarność). Obecnie, zgodnie z art. 8 ust. 2 pkt 2 Ustawy VAT, opodatkowaniu podatkiem VAT podlega nieodpłatne świadczenie usług do celów innych niż działalność gospodarcza podatnika. Zastosowanie w praktyce powyższego uregulowania rodzi wiele problemów w przypadku usług prawnych świadczonych *pro bono*, chociażby z tego względu, że o związku z działalnością gospodarczą decydować może motywacja świadczeniodawcy, tj. czy udzielił on pomocy prawnej ze względów niekomercyjnych, czy też w celu promocji lub pozyskania klientów. Dodatkowo, podobnie jak w przypadku zwolnienia z art. 21 ust. 1 pkt 68a Ustawy PIT, przepis jest niekorzystny dla organizacji pozarządowych, w przypadku których dyskusyjne jest powołanie się na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług prawnych. Nie jasne jest także, dlaczego nie zdecydowano się na dostosowanie przepisów Ustawy VAT przynajmniej w zakresie adekwatnym do proponowanej nowelizacji Ustawy PIT, skoro w ramach Ustawy PIT zwolniona została nieodpłatna pomoc prawna bez względu na to, czy świadczona jest w ramach działalności gospodarczej świadczeniodawcy.

12. Niepewność podmiotów świadczących usługi prawne *pro bono* co do zakresu obowiązków podatkowych stanowi czynnik ograniczający ilość usług oferowanych nieodpłatnie i stanowi ograniczenie w dostępie do pomocy prawnej świadczonej nieodpłatnie, czy to ze względu na sytuację majątkową odbiorcy, czy też ze względu na przedmiot sprawy. Proponowana nowelizacja, wprowadzając zwolnienie podatkowe dla wąskiej grupy świadczeniobiorców, nie rozwiązuje jednocześnie wielu kwestii podnoszonych dotychczas przez podmioty zaangażowane w świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej (m.in. opodatkowania VAT) i może przynieść skutki odwrotne od zamierzonych, tj. prowadzić do dalszego ograniczenia pomocy prawnej świadczonej *pro bono*.

Podpisy:

.....
.....
.....

/opr. mec. Robert Krasnodębski/